

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

M. Fabii Quintiliani Institutionum Oratoriarum Libri Duodecim

Summa diligentia ad fidem vetustissimorum codicum recogniti ac restituti

Quintilianus, Marcus Fabius

Lugd. Batav. ; Roterodami, 1665

Cap. I. Quid circa primam pueri institutionem providendum sit: & quemadmodum prima elementa tradenda sunt: Et quam spem de filio recens nato capere debeat pater, & à quali nutrice, & inter quos ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-12945

agrorum cultu sterilibus terris. Sunt & alia ingenita quidem adjuncta, vox, latus patiens laboris, valetudo, constantia, decor: quæ si modica obtigerunt, possunt ratione ampliari: sed nonnunquam ita defunt, ut bona etiam ingenii studiique corrumpant: sicut & hæc ipsa sine doctore perito, studio pertinaci, scribendi, legendi, dicendi multa & continua exercitatione, per se nihil profunt.

C A P. I.

Quid circa primam pueri institutionem providendum sit: & quemadmodum prima elementa tradenda sunt: Et quam spem de filio recens nato capere debeat pater, & à quali nutrice, & inter quos collactaneos educandum curet. Tum quales Præceptores ac Pædagogi esse debeant; & à quo sermone, & qua ætate auspicandum sit.

IGITUR nato filio, pater spem de illo primum quam optimam capiat. ita diligentior à principiis fiet. ² Falsa enim est querela, paucissimis hominibus vim percipiendi quæ tradantur, esse concessam, plerosque vero laborem ac tempora tarditate ingenii perdere. Nam contra plures reperias & faciles in excogitando, & ad discendum promptos. ³ quippe id est homini naturale: ac sicut aves ad volatum, equi ad cursum, ad sævitiam feræ gignuntur: ita nobis propria est mentis ⁴ agitatio atque solertia: ⁵ unde origo animi cœlestis creditur. ⁶ Hebetes vero & indociles non magis

¹ *Gitur.*] Institutionem Oratoris à prima statim educatione auspicatur, atque hic sequitur Platonem, Chrysippum, & Catonem Censorium. *Turnebus.*

² *Falsa.*] Prolepsis est, qua opinionem quorundam refutat. *Idem.*

³ *Quippe.*] Confirmatio est, quæ petitur à proprio, quam expolit similitudine. *Idem.* Omnium non modo animantium, sed rerum propria quædam natura est. Urit ignis, candet nix. Sua

est equis, bobus, feris omnibus natura. Ita hominis rationis usus proprius est, unde sermo existit. *Camerar.*

⁴ *Agitatio atque solertia.*] Acumen ingenii percipiendique facilitas *solertia* dicitur, quam Aristot. ἀγχινοῦσα vocat. *Raph. Reg.*

⁵ *Origo animi.*] Vide Ciceronem prima Tusculana, qui ex motu mentis divinitatem probat. *Turneb.*

⁶ *Hebetes.*] Refutat aliam partem quadam similitudine. *Idem.*

magis secundum naturam hominis eduntur, quàm prodigiosa corpora, & ¹ monstris insignia: ² sed hi pauci admodum fuerit ³ argumentum, quòd in pueris elucet spes plurimorum: quæ cum emoritur ætate, manifestum est non naturam defecisse, sed curam. Præstat tamen ingenio alius alium: concedo: sed ut plus efficiat, aut minus: nemo tamen reperitur, qui sit studio nihil consecutus. Hoc qui perviderit, protinus ut erit parens factus, acrem quam maximè curam spei futuri oratoris impendat. Ante omnia ne sit vitiosus sermo nutricibus: quas, si fieri posset, sapientes Chrysippus optavit: certè, quantum res pateretur, optimas eligi voluit. Et morum quidem in his haud dubiè prior ratio est: rectè tamen etiam loquantur. Has primum audiet puer, harum verba effingere imitando conabitur. Et ⁴ natura tenacissimi fumus eorum quæ rudibus annis percipimus: ut sapor quo nova imbuas, durat: nec lanarum colores quibus simplex ille candor mutatus est, elui possunt. Et hæc ipsa magis pertinaciter hærent, quæ deteriora sunt. Nam bona faciliè mutantur in pejus: nunc quando in bonum verteris vitia? ⁵ Non assuescat ergo, ne dum infans quidem est, sermoni qui dediscendus sit. In parentibus verò quamplurimum esse eruditionis optaverim. Verum nec de patribus tantum loquor. nam ⁶ Gracchorum eloquentiæ multum contulisse accepimus Corneliam matrem, cujus doctissimus sermo in posteros quoque est epistolis traditus: & Lælii filia reddidisse

¹ *Monstris insignia.*] *Insignis* appellatur inusitato naturæ dehonestamento notabilis: uti animadvertit Jan. Gebhardus Crepund. lib. 1. cap. 5. pag. 13. Curt. lib. 9. *Si quos insignes, aut aliqua membrorum parte inutiles notaverunt, necari jubent.* Videantur etiam Andr. Schotti notæ in Senecæ Suasor. 7. pag. 34.

² *Sed hi pauci, &c.*] Steph. & alii leg. *Sed hi pauci admodum fuerunt.*

³ *Argumentum.*] Probat à signo.

⁴ *Natura tenacissimi fumus eorum, &c.*] Hunc locum explicat Cælius Rhodig.

antiqu. lect. lib. 10. cap. 15. pag. 456. &c.

⁵ *Non assuescat.*] Conclusio est hujus partis, in qua tractat de nutricibus. *Turcibus.*

⁶ *Gracchorum.*] Probat eloquentiam matris multum conferre ad Oratorem. *Idem.* Tiberii scilicet de quo in claris Oratoribus: sic M. Tullius: *ac utinam in Tiberio Graccho talis mens ad rem bene gerendam fuisset, quale ingenium ad bene dicendum fuit, profecto nemo huic viro gloria præstitisset.*

disse in loquendo paternam eloquentiam dicitur: & ¹ Quinti Hortensii filiae ² oratio apud ³ triumviros habita, legitur non tantum in sexus honorem. Nec tamen ii quibus discere ipsis non contigit, minorem curam docendi liberos habeant: sed sint propter hoc ipsum ad cætera magis diligentes. De pueris inter quos educabitur ille huic spei destinatus, idem II. quod de nutricibus dictum sit. De pædagogis hoc amplius, ut aut ⁴ sint eruditi plane, quam primam esse curam velim: aut se non esse eruditos sciant. nihil enim pejus est iis qui paulum aliquid ultra primas literas progressi, ⁵ falsam sibi scientiæ persuasionem ⁶ induerunt. Nam & cedere præcipiendi ⁷ peritis indignantur, & velut jure quodam potestatis, quo ferè hoc hominum genus ⁸ intumescit, imperiosi atque interim sævientes, stultitiam suam perdocent. Nec minus error eorum nocet moribus. ⁹ Siquidem Leonides Alexandri pædagogus, ut à Babylonio Diogene traditur, quibusdam eum ¹⁰ vitiis imbuat, quæ robustum quoque & jam maximum regem ab illa institutione puerili sunt

¹ *Q. Hortensii.*] Hortensius omnium Oratorum suæ ætatis, nisi M. Tullio, clarior fuit judicatus ab Agellio lib. 1. *Quem* Cic. in Bruto, *socium & consortem gloriosi laboris* appellat.

² *Oratio apud.*] Vide Valerium lib. 8. cap. 3. Cic. in Bruto. *Turneb.*

³ *Triumviros.*] Nempe Cæsarem Octavianum, Antonium, Lepidum. *Camerar.*

⁴ *Sint eruditi.*] Ne scil. cæcus cæcum ducat. Vid. Melch. Junii quæst. polit. 45. lib. 2. pag. 89. &c. Plurarchi aureus libellus, *ἡ παιδων ἀγωγὴ*.

⁵ *Falsam sibi scientiæ pers.*] Multi enim ad solidam eruditionem pervenissent, nisi jam se pervenisse putarent. Vide Plin. lib. 8. epist. 21. Fabius infra lib. 2. cap. 2. *Vana de se persuasio, &c.* idem c. 4

⁶ *Induerunt.*] Non imbuerunt. *Induere* autem *sibi persuasionem scientiæ*, est sibi

persuadere multa scire atque intelligere.

⁷ *Peritis.*] *Partib.* Pitheus.

⁸ *Intumescit.*] Claudio Cæsari hujusmodi Pædagogus datus est, quem *superjumentarium & barbarum* appellare solebat. *Turneb.*

⁹ *Siquidem.*] Probat paradiamate, pædagogos nocere moribus. *Idem. Siquidem Leonides.*] Leonidem Alexandri fuisse pædagogum, ex Plinio notum est: cui ille Asia potitus, onustam thure navem miserat. Fuisse Olympiadis propinquus traditur: seque non pædagogum, sed ducem Alexandri voluisse dici. *Diogenes* autem cujus hoc loco mentio fit, Babylonius, Stoicus fuit Philosophus, qui in illa celebri legatione Romam venit cum Carneade & Critolao. *Camerar.*

¹⁰ *Vitiis.*] Beda ab eo depravatos fuisse mores Alexandri & incessum prodit. *Turneb.*

sunt profecuta. ¹ Si cui multa videor exigere, cogitet oratorem institui, rem arduam: etiam cum ei formando nihil defuerit, præterea plura ac difficiliora superesse. Nam & studio perpetuo, & præstantissimis præceptoribus, & pluribus disciplinis opus est. Quapropter præcipienda sunt optima: ² quæ si quis gravabitur, non rationi defuerit, sed homini. Si tamen non continget quales maximè velim, habere nutrices, pueros, pædagogos: ³ at unus certè sit assiduus dicendi non imperitus: qui si qua erunt ab his præfente alumno dicta vitiose, corrigat protinus, nec insidere illi sinat: dum tamen intelligatur, id quod prius dixi, bonum esse: hoc, remedium. ⁴ A sermone Græco puerum incipere malo: quia Latinus, qui pluribus in usu est, vel nobis nolentibus se perhibet: simul quia disciplinis quoque Græcis prius instituendus est, unde & nostræ fluxerunt. Non tamen hoc adeò superstitiose velim fieri, ut diu tantum loquatur Græcè aut discat, sicut plerisque moris est. hinc enim accidunt & oris plurima vitia in peregrinum sonum corrupti, & sermonis, cui cum Græcæ figuræ assidua consuetudine hæserint, in diversa quoque loquendi ratione pertinacissimè durant. Non longe itaque Latina subsequi debent, & citò pariter ire. Ita fiet, ut quum æquali cura linguam utranque tueri cœperimus, neutra alteri officiat.

Qui-

¹ *Si cui.*] Prolepsis, quam solvit à rei magnitudine. *Idem.*

² *Quæ si quis, &c.*] Hoc est modis omnibus præcipienda sunt optima: quibus si quis uti non voluerit, non possit prætere veræ rationis, demonstratæ videlicet, ignorationem, sed ipsius fuerit negligentia: ut sit defuerit. Sic & Plin. locutus 3. epist. libro. *Cameray.*

³ *At unus certe.*] Intelligit vel amicum quendam parentis, qui assidue adhæreat lateri pueri: aut etiam libertum, qui assidue comitetur. *Turneb.*

⁴ *A sermone Græco.*] Antiquitus Romani lingua Hetrusca imbuebantur, ut

refert Livius: Ciceronis tamen ætate statim lingua Græca antequam Latina erudiebantur. quod ideo fiebat, quia cum lingua Latina vernacula esset, à Romanis nullo negotio discebatur. Hoc etiam præceptum nostra ætate observandum putat Erasmus. Tranquillus in lib. de claris Grammaticis tradit Ciceronem usque ad præturam Græce declamasse. *Idem.* Vide Franc. Floridi sententiam lection. subcisiv. lib. 1. p. 996. &c. & lib. 2. cap. 1. pag. 1089. Consulte etiam eruditissimum Casaubonum ad Persii Satyr. p. 112.

1 Qui-

¹ Quidam literis instituendos, qui ² minores septem annis essent, non putaverunt, quod illa prima ætas & intellectum disciplinarum capere, & laborem pati non possit. In qua sententia Hesiodum esse plurimi tradunt, qui ³ ante Grammaticum ⁴ Aristophanem fuerunt. nam is primus ⁵ ὑποθήκας, in quo libro scriptum hoc invenitur, negavit esse hujus poëtæ. Sed alii quoque auctores, inter quos Eratosthenes, idem præceperunt. Melius autem, qui nullum tempus vacare cura volunt, ut ⁶ Chrysippus. nam is quamvis nutricibus triennium dederit, tamen ab illis quoque jam informandam quam optimis institutis mentem infantium judicat. ⁷ Cur autem non pertineat ad literas ætas, quæ ad mores jam pertinet? Neque ignoro, toto illo de quo loquor tempore vix tantum effici, quantum conferre unus postea possit annus: sed tamen mihi, qui hoc senserunt, videntur non tam discentibus in hac parte, quàm docentibus pepercisse. Quid melius alioqui facient, ex quo loqui poterunt? Faciant enim aliquid necesse est. Aut cur hoc, quantumcumque est, usque ad septem annos lucrum fastidiamus? Nam certè quamlibet parum sit quod contulerit ætas prior, majora tamen aliqua discet puer eo ipso anno, quo minora didicisset. Hoc per singulos annos prorogatum, ⁸ in sum-

mam

¹ Quidam literis instituendos.] Duo Mss. instruendos. Vide Jan. Gebhard. Crepund. lib. 1. cap. 5. p. 16.

² Minores septem annis.] Adi Melchioris Junii Polit. 11. quæst. 12. p. 68. &c. Salmasium adversus Cercoëtium, pag. 256. &c. Heresbachium de institutione Principis cap. 4. Platonem lib. 2. 3. & 8. de Republ. Paulum Medicum lib. 1. rei medicæ.

³ Ante Grammaticum.] Nam Aristophanes Byzantius Grammaticus negavit hypothecas ab Hesiodo compositas, cum antea & Isocrates & Aristoteles Hesiodi esse putassent. Turneb.

⁴ Aristophanem.] Quis & qualis fuerit, vide Suidam.

⁵ ὑποθήκας.] Præceperat, ut apud

Herodot. ἐπιπέσει Κρασί (ὁ ὑποθήκας, faciebat quæ Cræsus suaserat seu subjecerat. Camerar. Sic inscribitur opus illud Hesiodi, quod in eo præcepta quædam ad bene vivendum accommodata tradantur. Reph. Reg. Vid. Arist. Pol. 7. 17.

⁶ Chrysippus.] Qui præcepta scripsit de educatione liberorum, sicut paulo post Fabius citat. Camerar.

⁷ Cur autem.] Paulus tamen Æginaeta pueros putat indulgenter & hilariter nutriendos, ac lusu permittendos, nec ante sextum aut septimum annum litteratoribus tradendos. Turneb.

⁸ In summam proficit.] Hoc est, summæ ac fini & perfectioni confert. Summa enim dicitur cumulus ac finis uniuscujusque rei. Reph. Reg.

mam proficit: & quantum in infantia præsumptum est temporis, adolescentiæ acquiritur. Idem etiam de sequentibus annis præceptum sit: ne quod cuique discendum est, serò discere incipiat. ¹ Non ergo perdamus primum statim tempus: atque eo minus, quòd initia literarum sola memoria constant: quæ non modò jam est in parvis, sed tum etiam tenacissima est. ² Nec sum adeò ætatum imprudens, ut instandum teneris protinus acerbè putem, exigendamque plenam operam. Nam id in primis cavere oportebit, ³ ne studia qui amare nondum potest, oderit, & amaritudinem semel ⁴ præceptam, etiam ultra rudes annos reformidet. ⁵ Lusus hic sit: ⁶ & rogetur, & laudetur: & ⁷ nonnunquam scisse se gaudeat. aliquando ipso nolente doceatur alius, cui invideat. contendat interim, & sæpius vincere se ⁸ putet. ⁹ præmiis etiam, quæ capit illa ætas, evocetur. Parva docemus, instituendum oratorem professi: sed est sua etiam studiis infantia: & ut corporum mox etiam fortissimorum educatio à lacte cunisque initium ducit: ita futurus eloquentissimus edidit aliquando vagitum, & ¹⁰ loqui primum

1 Non ergo.] Conclusio est hujus partis. Turneb.

2 Nec sum.] Prolepsis est. Idem. Infantia enim per lulum docenda.

3 Ne studia qui amare nondum potest, oderit.] Plutarch. *Ἐπι παιδῶν ἀγωγῆς*. Melchior Junius Polit. quaest. 45. p. 90. &c. Part. 11.

4 Præceptam.] Alii leg. perceptam.

5 Lusus hic.] Paulus quoque Ægineta præcipit ut committantur pueri præceptoribus humanis, apud quos primis literis instituuntur hilariter. nam hilaritas animi & ad ingenii vigorem & corporis augmentum conducit. Turneb.

6 Et rogetur.] Non rogetur ut Valla habet: Rogetur, ergo, id est, blande moneatur: unde Horat. *ut crustula blandi dant pueris elementa velint ut discere prima*. Vel rogetur, id est, interrogetur à magistro & si bene responderit, laudetur, & gaudeat. Ascensius.

7 Nonnunquam scisse se gaudeat.] Vide Gebhard. Crepund. lib. I. cap. 7. *Et nonnunquam scisse se gaudeat.* Nihil mutandum. Videtur enim Fabius expressisse sensu paulum immutato verba Ciceronis in quinto de finibus: *Videmur ne, ut pueri ne verberibus quidem à contemplandis rebus perquirendisque deterreantur, ut pulsi requirant, & aliquid scire se gaudeant.* Gronovius.

8 Putet.] Alii putes. alii cupit. Passer.

9 Præmiis etiam, &c.] Præceptorum mos semper fuit pueritiam invitare muneribus. aut crustulis, & sic quasi lactare. Huc pertinet illud Horatii Sermon. l. 1. Sat. 1. *¶ l. 26. pueris olim crustula blandè Doctores elementa velint, ut discere prima*. Idem.

10 Loqui primum incerta voce.] Miuutius Fœlix, eos dimidiata verba tentare dixit. Persius. *verba conari*. Vide Casaubon. ad Pers. p. 23. 24.

primùm incerta voce tentavit, & hæsit circa formas literarum. Nec si quid discere satis non est, ideo necesse non est. Quòd si nemo reprehendit patrem qui hæc non negligenda in suo filio putet, cur improbetur, si quis ea quæ domi suæ recte faceret, in publicum promit? Atque eò magis, quòd minora etiam facilius minores percipiunt: & ut corpora ad quosdam membrorum flexus formari nisi tenera non possunt, sic animos quoque ad pleraque duriores robur ipsum facit. An ¹ Philippus Macedonum rex Alexandro filio suo prima literarum elementa tradi ab Aristotele summo ejus ætatis philosopho voluisset, aut ille suscepisset hoc officium, si non studiorum ² initia à perfectissimo quoque tractari, pertinere ad summam credidisset? Fingamus igitur Alexandrum dari nobis impositum gremio, dignum tanta cura infantem (quanquam suus cuique dignus est) pudeatne me in ipsis statim elementis etiam brevia docendi monstrare compendia? Neque enim mihi illud saltem placet, quod fieri in plurimis video, ut literarum nomina & contextum prius quàm formas parvuli discant. Obstat hoc agnitioni earum, non intendentibus mox animum ³ ad ipsos ductus, dum ⁴ antecedentem memoriam sequuntur. Quæ causa est præcipientibus, ut etiam cum satis affixisse eas pueris recto illo quo primum scribi solent contextu videntur, retroagant rursus, & varia permutatione perturbent, donec literas, qui instituuntur, facie norint, non ordine. ⁵ Quapropter optimè, sicut hominum, pariter & habitus & nomina edocebuntur. Sed quod in literis obest, in syllabis non nocebit. Non excludo

autem,

¹ *Philippus.*] Habes epistolam Philippi ad Arist. apud Gellium lib. 9. c. 3. Turneb.

² *Initia à perfectissimo.*] In vetustis codicibus ita hic locus scribitur, *Si non studiorum initia & à perfectissimo quoque tractari, & pertinere, &c.* Idem.

³ *Ad ipsos ductus.*] Formas ac figuras, & ut ita dicam tractus literarum.

ductus vocat à ducendo, quod calami in literis scribendis ducantur. *Raph. Reg.*

⁴ *Antecedentem.*] Nam ordinem literarum memoria tenent, ac quæ literæ alias sequantur: idcircoque ad formas non animadvertunt, sed quasi memoriter pronunciant. *Turneb.*

⁵ *Quapropter.*] Conclusio est, quæ similitudinem habet admixtam. *Idem.*

autem, id quod est notum, irritandæ ad discendum infantia gratia, eburneas etiam literarum formas in lufum offerre; vel si quid aliud, quo magis illa ætas gaudeat, inveniri potest, quod tractare, intueri, nominare, jucundum fit. ¹ Cum verò jam ductus sequi cœperit, non inutile erit eas tabellæ quamoptimè insculpi, ut per illos velut fulcos ducatur stylus. Nam neque errabit quemadmodum in ceris (continebitur enim utrinque marginibus) ² neque extra præscriptum poterit egredi: & celerius ac sapius ³ sequendo certa vestigia, firmabit articulos: neque egebit adjutorio manus suam manu superimposita regentis. Non est aliena res, quæ ferè ab honestis negligi solet, cura bene ac velociter scribendi. ⁴ Nam cum sit in studiis præcipuum, quoque solo verus ille profectus, & altis radicibus nixus paretur, scribere: tardior stylus cogitationem moratur, rudis & confusus intellectu caret: unde sequitur alter dictandi quæ ex his transferenda sunt, labor, Quare cum semper & ubique, tum præcipuè in epistolis secretis & familiaribus delectabit ne hoc quidem neglectum reliquisse. ⁵ Syllabis nullum compendium est: perdiscendæ omnes: nec, ut fit plerumque, difficillima quæque earum differenda: ut in ⁶ omnibus scribendis deprehendantur. Quinimo ne primæ quidem memoriæ temerè credendum: repetere, & diu inculcare,

¹ *Cum vero.*] Suadet Quintilianus ut literæ primum simplices, dehinc syllabæ, postea dictiones, postremo versus quoque in tabella vel lignea vel eburnea incidantur. sic enim puer & scribere discet, nec manus illius à recta linea evariabit, nec ab harmonia, literarum proportionem. *Idem.*

² *Neque extra, &c.*] *Neque extra præceptum poterit egredi, & celerius ac sapius sequendo rarsa vestigia firmabit articulos neque egebit adjutorio manus suam superimpositæ regentis.* Sic illa emendavit Salmasius de modo usurarum. p. 464.

³ *Sequendo certa.*] Alias, *sequendo rarsa vestigia formabit articulos.* Philand. *Cer-*

ta vestigia.] Gebhard. *Crepund.* lib. 1. cap. 7. *causa vestigia.* At Barthius adverb. l. 31. c. 5. vulgatam defendit.

⁴ *Nam cum sit.*] Probat utilitatem velocis scripturæ ab incommodo contrariæ. *Turneb.*

⁵ *Syllabis.*] Syllabarum tractatio à grammaticis nostri temporis est omissa, ab antiquis vero diligenter tradita, ut pueri scirent quæ sit certa literarum inter se connexio, & quæ literæ cum quibus conjungi possint. quæ res conducit ad emendatam scripturam & locutionem. *Idem.*

⁶ *Omnibus.*] *Nominibus.* Pith.

1 *Illud*

culcare, fuerit utilius: & in lectione quoque non properare ad continuandam eam vel accelerandam; nisi cum inoffensa atque indubitata literarum inter se conjunctio suppeditare sine ulla cogitandi saltem mora poterit: tunc ipsis syllabis verba complecti, & his sermonem connectere incipiat. Incredible est quantum morę lectionis festinatione adjiciatur. Hinc enim accidit dubitatio, intermissio, repetitio, plus quam possunt audentibus: deinde cum errarunt, etiam iis quę jam sciunt, diffidentibus. Certa sit ergo in primis lectio, deinde conjuncta, & diu lentior, donec exercitatione contingat emendata velocitas. Nam prospicere in dextrum (quod omnes præcipiunt) & providere, non rationis modo, sed usus quoque est: quoniam sequentia intuenti, priora dicenda sunt, &, quod difficillimum est, dividenda intentio animi, ut aliud voce, aliud oculis agatur. ¹ Illud non pœnitebit curasse, cum scribere nomina puer (quemadmodum moris est) cœperit, ne hanc operam in vocabulis vulgaribus & forte occurrentibus perdat. ² Protinus enim potest interpretationem linguę secretioris, quas Græci ³ γλώσσας vocant, dum aliud agitur, ediscere, & inter prima elementa consequi rem postea proprium tempus desideraturam. Et quoniam adhuc circa res tenues moramur: ii quoque versus qui ad imitationem scribendi proponentur, non ociosas velim sententias habeant, sed honestum aliquid monentes. ⁴ Prosequitur hæc memoria in senectutem, & impressa animo rudi, usque ad mores proficiet. Etiam dicta claro-

runt

¹ *Illud non pœnitebit.*] Hæc præcepta Erasmi ecphrastice exposuit in libello de pronuntiatione. aitque hanc præceptiunculam non solum ad lectionem & scripturam, sed ad mores etiam pertinere. cumque magna pars eruditionis in rerum vocabulis sit posita, suadet ut pueris nomina plantarum, quadrupedum & aliarum rerum proponantur. *Turneb.*

² *Protinus enim.*] Appellat Aristot. lib. de poët. *glossas*, vocabula quædam

inuitatiora & obscuriora: Quintilianus verò expositionem verborum obscurorum. ac inde dicuntur *glossographi*, qui à Latinis *glossularii* & *glossemarii* appellantur. *Idem.*

³ *Γλώσσας.*] Vide Jac. Spiegelii Interpret. ad Prud. p. 215. edit. Weitz. Cæl. Rhodigin. lib. 7. cap. 27. & l. 13. cap. 4. pag. 573. Joh. Wouveren tract. de Polymathia cap. 9. pag. 61. &c.

⁴ *Prosequitur.*] Proponit utilitatem. *Turneb.*

I N 57

rum virorum & electos ex poetis maxime (namque eorum parvis cognitio gratior est) locos edificere inter lusum licet. Nam & maxime necessaria est oratori (sicut suo loco dicam) memoria: & ea precipue firmatur atque alitur exercitatione: & in iis de quibus nunc loquimur ætatibus, quæ nihil dum ipsæ ex se generare queunt, prope sola est quæ juvare curam docentium possit. Non alienum fuerit exigere ab his ætatibus, quo sit absolutius os, & expressior sermo, ut nomina quædam versusque affectatæ difficultatis ex pluribus asperrime coëuntibus inter se syllabis catenatos, & velut confragosos, quàm citatissime volvant. *Χαλεπὸι* græce vocantur. res modica dictu: qua tamen omissa, multa linguæ vitia, nisi primis eximuntur annis, inemendabili in posterum pravitate durantur.

1 Non alienum.] Vide Erasmus in libello de recta pronuntiatione. *Idem.*

C A P. II.

Utrum utilius Domi, an in Scholis erudiantur.

SED nobis jam paulatim accrescere puer, & exire de 3
Sgremio, ac discere serio incipiat. Hoc igitur potissimum loco tractanda quæstio est, ²utiliusne sit domi atque intra privatos parietes studentem continere, an frequentiæ scholarum & velut publicis præceptoribus tradere. ³Quod quidem quum iis à quibus ⁴clarissimarum civitatum mores sunt

HOc capite Quint. thesin generalem per comparationem tractat: erudiendine sint pueri domi, an in Scholis? Atque ut in Scholis publicis erudiantur suadet. *Turneb.*

1 Utiliusne sit domi atque intra.] Hanc quæstionem diligentissime tractant, Barth. Keckermann. lib. 1. System. Polit. cap. 9. pag. 949. Timplerus lib. 4. polit. cap. 3. quæst. 3. Melchior. Junius quæst. politic. part. 2. quæst. 43. p. 75. &c. Philipp. Henr. Hanonius disp. politic. 5. p. 216.

2 Quod quidem.] Nam Lycurgus, ut

publicis gymnasiis Lacedæmoniorum pueri docerentur, hisque præseter pædonomus, instituit. Plato quoque in Nomothesia, ut publice pueri instituatur, jubet. *Turneb.*

3 Clarissimarum civitatum.] Ut Lycurgo, quod ex iis quæ de Lacedæmoniorum institutis scripta sunt à multis, satis constat. Quam autem idem Platoni placuerit, si nusquam aliunde, vel hinc appareat, quod censeret infantes quoque à nutricibus in certum locum quasi ludum deferendos per singulas tribus. *Camerar.*

B

I *Quam*